

Jaký je hlas obyvatel Českého Švýcarska?

Richard Nagel

Nezbytnou součástí moderní ochrany přírody (nejen) v národních parcích je i komunikace s veřejností. Důvodů, proč musíme s návštěvníky, místními obyvateli, podnikateli, zástupci samospráv a dalšími tzv. „stakeholdery“ komunikovat, je celá řada. Vedle nezbytného

vysvětlování managementových zásahů, informování o pravidlech chování, osvěty a vzdělávání dětí i dospělých jde také o trvalé budování „značky“ a pověsti národního parku jako „dobrého souseda“.

Důležitou součástí komunikace s místními obyvateli je také vysvětlování aktivit správy NP přímo v terénu – kontrolní den za účasti místních starostů během realizace bezpečnostních těžeb v Kyjovském údolí. Foto Richard Nagel

Diskuse s místními podnikateli v oblasti zasažené lesním požárem. Foto Richard Nagel

Proč je důležité komunikovat s místními obyvateli?

Národní parky neexistují ve vzduchoprázdnu. Lidé si do nich promítají své, často velmi protichůdné představy a přání. Někdo vidí v jedinečné přírodě příležitost pro podnikání v cestovním ruchu, jiný zase spíše místo pro klid a odpočinek, další více akcentuje význam pro ochranu zvláště chráněných druhů organismů a ekosystémů apod. Ať už jsou ale tyto představy jakkoliv rozdílné, spojuje je jeden fakt. Většinu lidí v České republice totiž nejsou národní parky (a ochrana přírody obecně) lhostejné, nějakým způsobem se k nim vztahují, ať už na emocionální, nebo racionální rovině, hodnotí je, chválí je, nebo naopak kritizují. Názorně nám to ukazuje také současná debata o záměru vyhlásit nový národní park Křivoklátsko. Opět jsme svědky často velmi vyhrocených debat. Ostatně nejinak tomu bylo i při debatách předcházejících vyhlášení národního parku České Švýcarsko v 90. letech minulého století. Jenom dnes je tato debata možná ještě vášnivější a hlavně díky rozvoji informačních a komunikačních technologií a sociálních sítí i mnohem „viditelnější“ a „hlasitější“, a zasahující

tak větší část populace. Jak v minulosti v Českém Švýcarsku, tak dnes na Křivoklátsku se velmi živé debaty vedly a vedou na místní úrovni. Je to logické, neboť existence národního parku se samozřejmě velmi významně dotýká lidí, kteří v daném území žijí. Proto je naprosto zásadní vést s místními lidmi férovou a otevřenou debatu, a to nejen o výhodách existence národního parku, ale i o věcech, které mohou být místními vnímány jako nepřijatelné nebo přinejmenším problematické (např. omezení vstupu do určitých oblastí, změny v oblasti regulace zvěře, lesnického managementu atd.). Jedině tak je možné postupně budovat pocit důvěry a sounáležitosti místních obyvatel s národním parkem.

Historie komunikace s místními obyvateli v NP České Švýcarsko

Během čtvrtstoletí existence národního parku České Švýcarsko se soužití místních s národním parkem samozřejmě postupně vyvíjelo. Po prvotní fázi nedůvěry, ale zároveň i velkých očekávání se tento vztah poměrně brzy více méně stabilizoval. V zásadě lze říci, že prvních 15 let

národního parku bylo z tohoto pohledu, kromě potřeby vysvětlovat intenzivní zásahy proti invazní geograficky nepůvodní borovici vejmutovce a omezení pohybu v 1. zónách, téměř „idyllických“. Rostl počet návštěvníků i obraty místních podnikatelů. Správa parku začala významně investovat do turistické infrastruktury. V lesích probíhala postupná přeměna nepůvodních většinou smrkových lesů na lesy smíšené. Někteří lidé se sice divili, že se v národním parku těží dřevo, ale většina návštěvníků i místních chápala nezbytnost těchto opatření. Zlom však nastal kolem roku 2016, kdy se v národním parku nejprve nenápadně, ale později zcela naplno projevil dopad klimatické změny na zdejší lesní ekosystémy (podrobněji viz článek D. Věbrové v tomto čísle). Smrkové lesy začaly ve velkém odumírat v důsledku sucha a následné kůrovcové gradace. Z důvodu bezpečnosti musely být některé turistické cesty, včetně cest k největším turistickým atrakcím (Gabrielina stezka k Pravčické bráně, Edmundova soutěska na řece Kamenici) dočasně uzavřeny. Toto zlomové období pak symbolicky završil největší lesní požár v historii České republiky v létě roku 2022. Čím dál tím více lidí si začalo klást otázku, zda je národní park pro zdejší přírodu skutečně tím nejlepším řešením. Místní

Jak se pozná, že byl náš průzkum veřejného mínění reprezentativní?

Abychom mohli o našem výzkumu tvrdit, že je reprezentativní, museli jsme dodržet několik základních, ale důležitých pravidel:

1. Anonymita – výzkum byl prováděn anonymně, tzn. že tazatelé a dotazovaní se nesměli osobně znát, aby odpovědi nebyly ovlivněny názorem tazatele. Pro sběr dat jsme proto najali nezávislou a specializovanou firmu PPM FACTUM RESEARCH, s. r. o., s více než 30letou zkušeností v této oblasti.

2. Správné složení vzorku obyvatel – pohlaví, věk a vzdělání dotazovaných musely odpovídat údajům z Českého statistického úřadu. Do šetření byly zahrnuti respondenti ve věku minimálně 18 let, kteří byli dále rozčleněni do věkových kategorií (18 až 32, 33 až 47, 48 až 62 a 63 a více let). Vzorek dále odpovídal i celkovému složení místních obyvatel z hlediska pohlaví a dosaženého vzdělání.

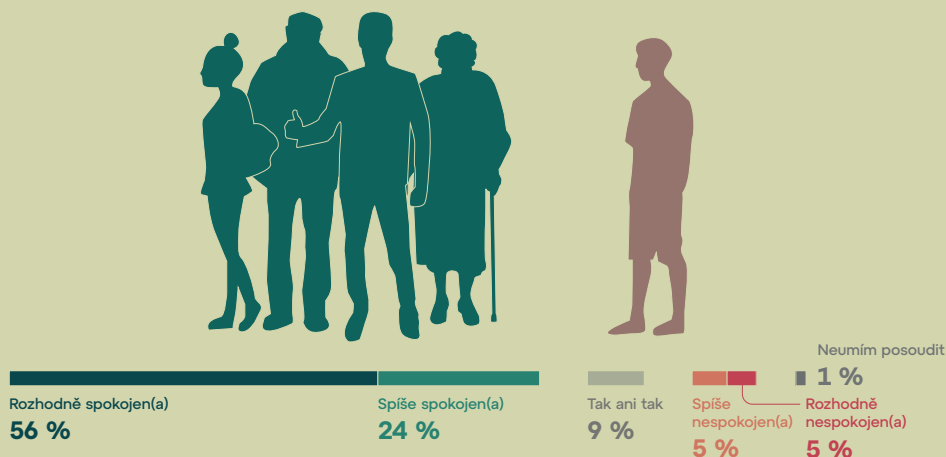
3. Kontrola odpovědí – všechny rozhovory byly nahrávány, aby bylo zajištěno, že odpovědi jsou správně zaznamenány a dotazování proběhlo standardním způsobem podle stanovených kritérií. Pokud byly odpovědi nesrozumitelné nebo chybně zaznamenány, byly tyto dotazníky při kontrolách vyřazeny (pozn.: Kontrolu prováděl Institut 2050, tzn. že správa NP neměla k dispozici jednotlivé nahrávky, a nemohla s nimi tedy nijak manipulovat).

4. Reprezentativní vzorek – abychom získali skutečný obraz názorů obyvatel Českého Švýcarska, musela agentura zajistit získání odpovědí od více než 5 % obyvatel ze všech měst a obcí, do jejichž katastru zasahuje území národního parku (pozn.: Jde celkem o devět obcí: Staré Křečany, Doubice, Krásná Lípa, Chříbská, Jetřichovice, Srbská Kamenice, Janov, Růžová a Hřensko).

obyvatelé samozřejmě začali vyjadřovat i obavy o své majetky, zdraví a životy. Podnikatelé se obávali trvalého odlivu návštěvníků. Rostl tlak od místních starostů a politiků na zásadní přehodnocení dosavadního přístupu k péči o národní park a na kompletní přepracování návrhu zásad péče (pozn.: Zásady péče jsou základní strategický dokument, kterým se řídí péče o národní park a jejich návrh byl shodou okolností v době požáru ve fázi připomínkování).

Čtyři z pěti obyvatel jsou spokojeni s tím, že v Českém Švýcarsku je národní park

Jak jste spokojen(a) či nespokojen(a) s tím, že je v Českém Švýcarsku národní park?

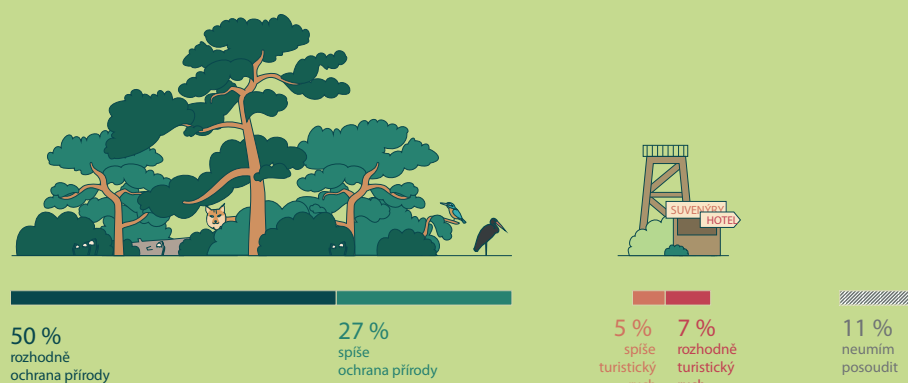

Design výzkumu a analýza dat: Institut 2050; sběr dat: PPM Factum.

Součet procent se kvůli zaokrouhlování nerovná 100 %.

Podle více než tří čtvrtin místních obyvatel má mít ochrana přírody přednost

Co by podle Vás mělo mít přednost v národním parku České Švýcarsko: ochrana místní přírody nebo místní turistický ruch?

Design výzkumu a analýza dat: Institut 2050; sběr dat: PPM Factum.

Jak obnovit důvěru místních k národnímu parku?

Jakkoliv jsme přesvědčeni, že ani kůrovcová gradace, ani rozsáhlý lesní požár nepropukly primárně v důsledku chybných rozhodnutí správy parku, případně Ministerstva životního prostředí, jasně se ukázalo, že důvěra veřejnosti, a zejména starostů a místních obyvatel k národnímu parku, byla zásadním

způsobem narušena. Správa parku se ocitla v „komunikační defenzivě“. I někteří z těch místních politiků, kteří se velmi zasloužili o vyhlášení národního parku v roce 2000, začali veřejně tvrdit, že se za něj stydí a že národní park je brzdou regionálního rozvoje. Stupňující se tlak nakonec vedl až k odvolání tehdejšího ředitele správy Pavla Bendy. Odpůrci národního parku byli „na koni“. Jakkoliv však vypadala situace zejména v letech 2022 a 2023 z hlediska důvěryhodnosti

Akce pro veřejnost pořádané Správou NP se těší velkému zájmu místních obyvatel (slavnostní otevření vzdělávacího areálu „Plšíkova zahrada“ v Krásné Lípě za účasti ředitele správy NP Petra Kříže a starosty města Jana Koláře). Foto Richard Nagel

(a možná i samotné existence národního parku) velmi kriticky, podařilo se myslím tento negativní trend postupně zvrátit. Stála za tím především systematická, věcná, klidná a na faktech založená komunikace, opřená o dlouhodobější komunikační strategii. Více než v minulosti jsme začali vysvětlovat hlavní cíle a poslání národního parku, prezentovat naše aktivity v oblasti ochrany přírody, péče o turistickou infrastrukturu, osvěty a vzdělávání veřejnosti, ale i požární prevence (viz samostatný článek v tomto čísle časopisu). Do komunikace jsme se snažili zapojovat i naše oponenty, řadu témat jsme začali diskutovat přímo v terénu. Díky personálnímu posílení strážní služby jsme zefektivnili také kontrolní činnost a informační servis pro návštěvníky. Především na základě většinově pozitivních reakcí na sociálních sítích, ale i od návštěvníků přímo v terénu jsme začali nabývat dojmu, že obraz správy NP v očích veřejnosti se zase postupně mění k lepšímu. Na druhou stranu se ale stále ozývaly kritické hlasy, a to i mezi místními starosty a dalšími představiteli obcí, zpochybňující prakticky veškeré kroky a aktivity správy NP.

Jak zjistit, co si o nás místní lidé myslí?

Byli jsme přesvědčeni, že názory těchto našich oponentů neodrážejí většinové smýšlení, nicméně svoje domněnky jsme chtěli opřít o konkrétní a relevantní data. Rozhodli jsme se proto ve spolupráci s Ministerstvem životního prostředí zrealizovat reprezentativní výzkum veřejného mínění, abychom co neobjektivněji zjistili, jaké názory mají místní obyvatelé na existenci národního parku, činnost správy, jak hodnotí ochranu přírody a turistický ruch v regionu, ale i jak jsou spokojeni se svým životem v obcích, se svými starosty atd. Přípravě výzkumu jsme věnovali velkou pozornost. Chtěli jsme totiž předejít případnému zpochybnění jeho objektivity ze strany našich oponentů. Proto jsme se spojili s respektovanou společností Institut 2050, která se specializuje na výzkumy a komunikační strategie v oblasti ochrany přírody a životního prostředí. Institut 2050 připravil metodiku pro reprezentativní sběr dat, vytvořil dotazník, provedl analýzu získaných dat a zpracoval závěrečný souhrnný report. Otázky byly formulovány zásadně nenávodně a neutrálně s možností vyjádřit nesouhlas, případně oponentní, až ostře kritický názor na správu NP.

Jak dopadly výsledky reprezentativního výzkumu?

Vlastní sběr dat proběhl mezi 18. dubnem a 3. červnem 2024. Podařilo se při něm získat celkem 398 řádně vyplněných dotazníků (pozn.: To představuje cca 5,13 % z celkového počtu obyvatel devíti obcí národního parku). Výsledky ukázaly, že většina obyvatel Českého Švýcarska vnímá národní park jako „dobrého souseda“, 80 % respondentů vyjádřilo celkovou spokojenost s existencí NP a vidí v něm hodnotu, která posiluje místní identitu, ekonomiku i kvalitu života. Více než 75 % respondentů také ocenilo přínos správy NP pro ochranu místní přírody a správu NP také téměř dvě třetiny respondentů vnímá jako instituci obecně prospívající zdejšímu regionu (pozn.: Obdobně dobře dopadli v tomto hodnocení také místní starostové). Národní park je také místními vnímán jako „dobrá značka“, která přináší regionu prestiž. Z hlediska hodnotové orientace lze konstatovat, že většina respondentů podporuje principy ochrany přírody, avšak s důrazem na jejich vyváženost se životními potřebami obyvatel. Jako klíčový přínos NP je uváděn turistický ruch a s ním související ekonomické příležitosti. Místní jsou

Účinným nástrojem komunikace s místními obyvateli je také pořádání venkovních výstav (komentovaná prohlídka výstavy o proměnách lesů národního parku s autorem fotografií Václavem Sojkou). Foto Richard Nagel

zároveň většinou spokojeni s počtem turistických cest v národním parku i s počtem turistů (60 % respondentů si přálo stejný počet turistů jako v roce 2023). Tři čtvrtiny místních obyvatel jsou pak přesvědčeny, že ochrana přírody má mít v národním parku přednost před turistickým ruchem.

Z výše uvedených výsledků by se mohlo zdát, že místní obyvatelé nemají s národním parkem žádný větší problém a že v základních otázkách panuje mezi místními a správou NP většinová shoda. Tak jednoduché to ale přece jen není. Výsledky totiž také ukázaly, že místní stále velmi citlivě vnímají události spojené s kůrovcovou kalamitou a požárem v roce 2022 a že na některé činnosti správy NP mají poněkud odlišný názor, než jsme předpokládali. Podle téměř 75 % respondentů se má správa NP prioritně zabývat zajištěním bezpečnosti na turistických cestách a téměř 70 % vnímá jako prioritu požární prevenci (80 % respondentů zároveň vyjádřilo obavy z opakování rozsáhlého požáru). Z výsledků lze pak zároveň vysledovat o něco menší míru spokojenosti s národním parkem v obcích zasažených požárem v roce 2022. Místní obyvatelé také velmi silně vnímají důležitost budování dobrých vztahů mezi správou NP a obcemi a potřebu vzájemné komunikace. Přestože jsme toho názoru, že se naše práce v této oblasti za

poslední 3 roky významně zlepšila, vyplynulo z výsledků, že přes 80 % respondentů se domnívá, že se správa NP má více věnovat právě vztahům a komunikaci s místními obcemi. Poměrně překvapivé bylo také zjištění, že většinu informací o národním parku nečerpají místní ze zdrojů správy NP, ale spíše z celostátních médií, případně od sousedů či známých. S tím patrně souvisí i skutečnost, že mírná většina místních (asi 52 %) je toho názoru, že zdravější a odolnější les na místech zasažených požárem vznikne spíše umělou výsadbou než samovolnou obnovou lesa.

Komunikace musí být opřena o kvalitní data

Jak je z uvedených výsledků patrné, obecně mezi místními obyvateli převládá spokojenost a pozitivní hodnocení národního parku a správy NP (pozn.: kompletní výsledky jsou k dispozici na webových stránkách Institutu 2050 https://institut2050.cz/wp-content/uploads/2025/01/Hlas-obyvatel-CS_report_final1.pdf). Na tomto místě je také dobré připomenout, že obdobné výsledky přinesly také výzkumy veřejného mínění v dalších našich národních parcích, konkrétně v Krkonoších a na Šumavě – podrobněji viz <https://www.krnap.cz/aktuality/>

tz-duvera-mistnich-i-navstevniku-ke-sprave-krnap-je-vysoka-ukazal-pruzkum/ a <https://mzp.gov.cz/cz/pro-media-a-verejnost/aktuality/archiv-tiskovych-zprav/pruzkum-z-np-sumava-8-z-10-obyvatel>). Podařilo se tedy přesvědčivě vyvrátit tvrzení našich nejhlasitějších oponentů z regionu, že většina místních obyvatel není s národním parkem spokojena (obecně prostě neplatí, že „kdo je víc slyšet, má automaticky pravdu“). Je však také zřejmé, že zejména oblast požární prevence, komunikace s místními a vysvětlování základních cílů a poslání národního parku (tj. zajištění nerušeného průběhu přírodních procesů na jeho převažující ploše) jsou témata, kterým je třeba se v budoucnosti mnohem více věnovat. Výsledky reprezentativního průzkumu jsou tak pro nás cenným zdrojem informací o postojích a názorech místních obyvatel, i těch kritičtějších, a ne pouhým potvrzením toho, že „všechno děláme dobře“. Vedle nesporného faktu, že místní obyvatelé vnímají národní park a ochranu přírodu obecně jako něco, co je pro jejich život důležité, představují výsledky zároveň výzvu k hlubšímu dialogu a participaci veřejnosti na péči o toto jedinečné území. Stále jasněji se také ukazuje, že nejenom vlastní péče o přírodu v národních parcích, ale také seriózní a otevřená komunikace s veřejností musí být opřena o kvalitní data, a nikoliv pouze o naše domněnky, přání nebo předpoklady. ■